

Når omgivelsene blir til lek

En kvalitativ forskning om barna bruk av det fysiske miljøet om vinteren

Nina Mjønes Indergård

kandidatnummer: 5003

Bacheloroppgave
Emnekode: BHBAC3930

Trondheim Mai 2019

Veiledere i pedagogikk og i fordypning:

Pål Gerhard Rystad og Olav Bjarne Lysklett

Bacheloroppgaven er et selvstendig studentarbeid gjennomført ved Dronning Mauds Minne Høgskole for Barnehagelærerutdanning og er godkjent som en del av barnehagelærerutdanningen. Under utarbeidelse av oppgaven har studenten fått veiledning ved DMMH.

DronningMaudsMinne
HØGSKOLE FOR BARNEHAGELÆRERUTDANNING

Forord

Denne bacheloroppgaven er skrevet i 2019, og er en del av mitt avsluttende år på Dronning Mauds Minne Høyskole. Bacheloroppgaven min er basert på den fordypningen jeg valgte siste året som er barns lek og læring i naturen. Formålet i denne oppgaven er å forske på hvordan barna tar i bruk naturen og uterommet til sin lek. Hva inspireres barna til og hvordan bruke de det fysiske miljøet til leken sin?

Jeg vil takke de to barnehagene som har vært med og deltatt på denne undersøkelsen. Jeg vil også takke veilederne mine Pål Gerhard Rystad og Olav Bjarne Lysklett for god veiledning og støtte igjennom bachelorperioden. Til slutt vil jeg takke mine medstudenter for støtte igjennom denne perioden.

Innholdsfortegnelse

Innledning	4
2. Teoridel	5
Norske Tradisjoner.....	5
Fysisk miljø.....	6
Affordances.....	7
Fjertoft modell	8
Lekens betydning	8
Rollelek	9
Relasjoner og lekens betydning for barnets identitet.....	10
3 Metode	12
Kvalitativ metode.....	12
Observasjon.....	12
Analysearbeid	13
Metodekritikk.....	14
Vurdering av metode.....	14
Ethiske retningslinjer	15
4. Presentasjon av funn	16
Norske tradisjoner	16
Fysisk miljøet.....	16
Affordences.....	18
Lek og rollelek	18
Et utrygt barn i naturen	19
5. Drøfting	20
Norske verdier.....	20
Fysisk miljø og affordences	20
Lek og rollelek	23
Et utrygt barn i naturen	24
6. Avslutning	26
Referanseliste.....	27
Vedlegg	29
Vedlegg 1: Eksempel på et av feltnotatene.....	29
Vedlegg 2: Samtykkeskjema.....	30

Vedlegg 3: Hvordan barna tar i bruk det fysiske miljøet på tur.....	31
Vedlegg 4: Hvordan barna tar i bruk det fysiske miljøet i barnehagens uterom	32

Innledning

I rammeplanen for barnehage (Utdanningsdirektoratet, 2017) står det at barnehagen skal inspirere til, og gi rom for ulike type lek både ute og inne. Det står også at barnehagen skal legge til rette for å oppleve naturen som en arena for lek og læring. I denne bacheloroppgaven skal jeg ta for meg hvordan barna tar i bruk det fysiske miljøet til sin lek, og hvordan barna bruker uterommet og naturen som en arena til lek og samhandling. Det å skape og finne gode områder der barna kan ta i bruk sin kreativitet til og skape nye rom, eller hvordan barna tar i bruk det rommet som allerede er der til sin lek. Er det noe variasjoner eller forskjeller på hvor barna leker, og hvordan de bruker rommet? Hvilken lek er det rommet inspirerer til? Det og se det fysiske miljøet fra barnas perspektiv er viktig og sentralt i barnehagen. Det er derfor vi som voksne skal legge til rette for gode lekemuligheter og læringsarenaer for barna. Når man ser på hvordan barna tar i bruk det fysiske miljøet så gir det en oversikt over hvordan de bruker rommet i sin helhet og det materialet som eksisterer der. Er det alltid de dyreste lekeapparatene som blir mest brukt eller er det buskene eller den store stammen som finnes der? Jeg husker selv som barn hvor morsomt vi hadde det når vi var ute og lekte oss. Når vi var på tur og brukte det naturen ga oss til vår egen lek og utfoldelse sammen med de ulike rommene som fantes der. Det er noe jeg syntes var veldig spennende og ville finne ut mer av.

I min bacheloroppgave så er funnene basert på observasjoner av to barnehager, der vi var med barna i utetiden og på tur. Jeg samarbeidet med en medstudent slik at vi kunne dele på materialet vi samlet inn. Ut i fra observasjonene mine så valgte jeg å fokusere på det fysiske miljøet om vinteren på grunn av at naturen og utearealet var dekket med snø. I funnene mine så ble rollelek en sentral del av observasjonene siden de aller fleste barna startet med det når de kom ut, eller når vi kom til turplassen.

Ferdigstilt problemstilling: Hvordan tar barna i bruk det fysiske miljøet til sin rollelek om vinteren?

Jeg har valgt å starte med teoridelen som inneholder norske tradisjoner, fysisk miljø, affordences, lekens betydning, relasjoner og lekens betydning for barnets identitet. Videre så skal jeg beskrive metoden min og hvordan jeg har gjennomført observasjonene og mitt arbeid med dette. Dette er grunnlaget til kapittel fire som handler om funn. Deretter skal jeg drøfte de ulike funnene mine med teorien fra teorikapittelet mitt. Drøftingen tar utgangspunkt i funnene mine, samt mine erfaringer knyttet til dette.

2. Teoridel

Ut i fra problemstillingen og observasjonene jeg har tatt, så har jeg kommet fram til ulike temaer jeg skal fokusere på i teoridelen. I rammeplanen for barnehagen (Utdanningsdirektoratet, 2017, s 52) står det «Barnehagen skal legge til rette for at barna kan få et mangfold av naturopplevelser og få oppleve naturen som arena for lek og læring». Dette utdraget fra rammeplanen passer godt til det jeg skal skrive om under denne teoridelen og videre i drøftingsoppgaven. Siden min problemstilling går ut på hvordan barna tar i bruk det fysiske miljøet til sin rollelek både ute i barnehagen og i naturrommet, så ser vi hvordan barna opplever naturen som en arena for sin lek. Naturen er der i nærheten for barna hele tiden og den forflytter seg ikke. Den endrer seg ut i fra ulike årstider, og det er stadig nye miljøer de kan ta i bruk til sin lek. Det å være ute og leke både i barnehagen og i naturen har vært sentralt for norske folk i alle år. Det å ta i bruk miljøet og omgivelsene til vår fordel for lek og læring, er noe vi har gjort i alle generasjoner.

Jeg vil ta for meg følgende temaer i teoridelen min.

- Norske tradisjoner
- Fysisk miljø
- Affordences
- Fjørtoft modell
- Lekens betydning
- Rollelek
- Relasjoner og lekens betydning for barns identitet

Norske Tradisjoner

Naturen i Norge har vært viktig for oss i alle år, både i fortiden og nåtiden. Lysklett (2013, s 20) skriver noe om dette at folk i fra landsbygda var mye ute i naturen både når det gjaldt å se etter dyrene, rydde jord eller sanke inn mat som jakt, fiske, bær og andre vekster. Livet i naturen har derfor vært viktig og en naturlig del av oppveksten til oss mennesker. Etterhvert så fikk andre nasjonaliteter opp øynene for Norge og deres natur. I henhold til Lov om friluftslivet (friluftsloven) av 28. juni 1957 nr. 16 kapittel 1 § 2. *ferdsel i utmark* første avsnitt står det nedfelt at enhver har lov til å ferdes til fots i utmark hele året. Det vil si at alle samfunnsborgere kan bruke utmarka så mye man vil på fritiden sin. Vi som jobber i barnehagen kan dermed ta i bruk naturen sammen med barna både når det gjelder pedagogisk

arbeid, og at barna kan ta i bruk naturen til sin lek og læring. Dette kan være med på at barna får gode opplevelser av friluftsliv og det å være ute.

Utelek har lange tradisjoner i barnehagen, derimot kan barnehager i store byer ha noen redusert tilbud på uteområder preget av klimatiske forhold. Det er viktig å videreføre disse tradisjonene på grunn av helseeffekten av det å være ute. Det er også viktig å videreføre denne tradisjonen når det kommer til barns frie lek og utfoldelse av det å være i naturen uansett årstider og under alle klimatiske forhold (Lysklett, 2013, s 28).

Det norske klimaet er store deler av året preget av vinter. Det blir en stor del av barnehageåret der området er dekket med snø og barna tar i bruk både ski, akebrett, skøyter og snøen til sin lek (Lysklett og Bjørgen, 2011, s 354). Når snøen dekker store deler av lekeområdene til barna så blir også det fysiske miljøet endret, og barna tar i bruk miljøet på en helt annen måten enn ellers i året.

Fysisk miljø

Fysisk miljø handler om hvordan miljøet spiller inn til barns lek, både når det gjelder spenning og risikolek men det må være en balanse slik at det skjer i trygge rammer (Sandseter, 2011, s 59). Når barn kommer til et nytt lekemiljø, så vil det starte å utforske miljøet på en slik måte at de vet hvordan de kan ta i bruk det til sin lek. «På sitt unike vis vil hvert enkelt barn se muligheter i miljøet tilpasset egen kroppsstørrelse, styrker, kompetanse, mot, frykt osv. På denne måten så inviterer et miljø til visse typer lek på grunn av sine kvaliteter» (Sandseter, 2011, s 60). Barn er født med ulike måter å tilnærme seg- og ta i bruk det miljøet de er i. Videre er barna er født med evne til å være aktive og nysgjerrige, og måten barna tar i bruk det fysiske miljøet vil være avgjørende på hvilke erfaringer og kunnskaper de har (Thorbergson, 2012, s 29).

«Fritidspedagog Mia Heurlin-Norinder påpeker i sin avhandling *Plaster för lek, upplevelser och möten* (Heurlin-Norinder, 2005) at barn har grunnleggende behov for å lære å beherske sine omgivelser, og i det legger hun både å kunne finne fram og kunne bruke ulike steder på ulike måter» (Høyland og Hansen, 2012, s 32). Dette mener hun er en måte barna bygger relasjoner til et sted.

Når barn kommer til et naturrom så er det ikke formet ut i fra noe, det er et rom som barna selv kan være med på å prege. De kan skape sitt eget rom slik de selv vil at det skal være, og vi voksne kan være med på å skape de ulike rommene sammen med barna. Det trenger ikke alltid og være de voksne som skal inspirere barna, men barna kan også inspirere de voksne. Når barn organiserer et rom sammen med andre gir det en naturlig opplevelse av å tilhøre til en gruppe (Høyland og Hansen, 2012, s 30). Ved at barn tar i bruk et kratt eller noen pinner og lager seg egen rom i rommet, så kan det oppstå at de føler seg mer avskilt fra resten av gruppen eller bare det at de ikke føler at voksne følger med dem hele tiden. Da kan barnet etterhvert skape gode relasjoner til dette rommet og kan bruke det mye til sin lek.

Man kan også se på rommet som læring. Ifølge Reggio Emilia – filosofien så er rommet som en tredje pedagog. Det vil si at omgivelsene er mer enn en kontekst og arena for læring, men at omgivelsene ses som en aktør og er selvstendig egnet for utvikling, lek og læring (Birkeland, 2012, s 54).

Thorbergesen (2012, s 29) tar for seg forskjellen på barns og voksnes syn på lekeapparater i barnehagens uterom. Forskjellen kan være at vi voksne synes at de nye dyre lekeapparatene ser flotte ut, mens barna synes de er interessante i kun noen dager til de har prøvd alle de ulike funksjonene. Da trekker de seg som regel til en del av barnehagens uteareal som er for eksempel dekket av kratt eller busker som de kan bruke sin fantasi til å utforske og leke med.

«Norèn-Björn fant også at når barn oppholder seg på arealet tilrettelagt for allsidig lek, bruker de minst tid på faste lekeapparater. Hun hevder at når barn har tilgang på flyttbare leker og løse materialer vil de bruke mest tid på disse. Leken vil da preges av at barn flytter rundt på lekematerialet og skaper nye lekearenaer» (Thorbergesen, 2012, s 30). Dette går også ut på hvordan barna bruker de flyttbare lekematerialene til å skape det om til noe annet.

Affordances

«James Gibson (1979) introduserer teorien om «affordances» som en økologisk tilnærming til å tolke omgivelser og ta dem i funksjonell bruk» (Fjørtoft, 2011, s 176). Begrepet affordances handler om det som kan tilby og det å forstå omgivelsene sitt tilbud til og invitere og hvordan man kan bruke det. Begrepet affordances kan vi oversette med noe som kan tilbys og forstås. Gibson hevder at det er en klar sammenheng mellom det vi blir gitt av omgivelser og på hvilken måte vi forstår og bruker det tilbudet vi har fått (Fjørtoft, 2011, s 176). Et annet begrep som er sentralt i affordances er realisert affordances, det går ut på hvilke lekemulighetet barna oppdager eller tar i bruk på dette området (Storli, 2011, s 330).

Fra et økologisk perspektiv så kan man se at naturen er med på å skape leken. Barna ser naturen fra sine perspektiver og ser ulike affordances i miljøet. Dersom det er tre store stener på et uteområde, kan barna se ulike perspektiver på de stenene. Det kan være fysiske utfordringer eller det at stenene blir en sentral del av leken deres. Stenene kan forestille både troll eller romskip og så videre (Sæther & Hagen, 2014, s 24). Affordances går også ut på hvordan barna tar i bruk ulike materialer og hvordan de bruker fantasien sin til dette. En pinne kan blant annet være både en telefon, matvarer, sverd eller en figur. Om barna har en ferdig plastleke som er en bil så blir denne leken en bil, og de får ikke brukt kreativiteten sin på samme måte som de gjør med en pinne (Sæther & Hagen, 2014, s 25).

Fjørtoft modell

Fjørtoft modellen er en didaktisk modell som viser landskapet «affordances» som en mulighet for lek og fysisk aktivitet. Den er med på å stimulere motoriske ferdigheter og hvordan landskapet er med på å prege leken til barna (Fjørtoft, 2011, s 179). Et utendørs landskap kan være topografi og vegetasjon. I følge Fjørtoft (2011, s 180) ser man at topografien kan være flat, skrående eller kupert med bakker, duper og kuler og med bratte skrenter og stup. Hun sier også noe om vegetasjonen kan være det som vokser på det området som barna leker som trær, busker, gress, mose og lav. Både topografien og vegetasjonen er med på å representere ulike affordances, og vil ha betydning på hvordan barna opplever landskapet. Noen eksempler på hvordan barna tar i bruk landskapet, er at en bakke med helling kan bli til en flott akebakke. En åpen slette kan være fin å bruke i rolleleker eller løpe og fangeleker. På faste fjell så er det mulighet for klatring, eller om fjellet har en annen utforming så kan det være en inspirasjon til rollelek (Fjørtoft, 2011, s 180). Vegetasjonen spiller også inn på leken til barna. Om man er i et område der det er mye trær så kan det inspirere til at det blir til en hytte eller at man bygger en hytte. Det er som regel mye løse gjenstander som pinner, stokker og kongler som barna kan ta i bruk ved slike aktiviteter (Fjørtoft, 2011, s 181).

Lekens betydning

Leken er en sentral del av barnehagen. Barna leker hele tiden, og det er igjennom lek barnet uttrykker seg, lære og utvikler seg som menneske. «Leken kan være ren og skjær glede over å være til, være i sin kropp og kunne bruke den på mange forskjellige måter. De kan leke for å utforske et ganske ukjent tema som de vil vite mer om» (Öhman, 2011, s 95). Det å leke er med på og ta utforskingen et steg videre, slik som å utforske nye omgivelser til å ta den i bruk til sin lek. Leken er også med på å utvikle barns sosiale samspill. Leken er et sosialt samspill,

og ved at de leker sammen så får de anledning til å utforske, skape og omskape hvordan de ser på seg selv og hvordan de ser på hverandre (Öhman, 2011, s 96).

Leken er viktig for barna, og leken har en egenverdi som en sentralt for hvordan barna uttrykker følelser i leken. Öhman (2011, s 100) sier at det er tre faktorer som spiller inn på lekens egenverdi. Det ene er at lek skaper en glede og at barna synes leken er gøy selv om de leker noe som er alvorlig eller dypt. Det andre er at barna leker i felleskap, og den tredje er å fremme selvuttrykket. Det vil si at barna uttrykker hvordan de ser på verden akkurat her og nå. Lekens egenverdi handler om at barna leker fordi de har lyst, og ønsker å leke den leken de starter. I barnehagen skal leken ha en sentral plass og lekens egenverdi skal anerkjennes. Barnehagen skal også gi gode vilkår for lek, vennskap og barns egen kultur (Utdanningsdirektoratet, 2017, s 20).

For og få en større forståelse av hva lek er, så kan vi bruke metaforen «treet med mange greiner». Denne metaforen kan være til hjelp for å se det store omfanget av hva lek er for barna. Røttene er kulturens vugge, stammen er grunnlaget for all lekeatferd og alle lekeopplevelser. Treets greiner er alle de lekmønstre og formene av lek man kan sortere og beskrive som for eksempel bevegelseslek, konstruksjonslek, sosial lek og rollelek. Når leken blomstrer, bærer treet frukt – de som leker, utvikler kreativitet, problemløsningsevne, oppfinnsomhet og fleksibilitet (Öhman, 2011, s 71).

Metaforen viser at leken starter ut i fra røttene, som er kulturen til barna. Kultur kan defineres ulikt, men det går på dannelse et menneske har opparbeidet, hvilke kunnskaper de har tilegnet seg, og hvilke livsformer som skapes innenfor en gruppe mennesker (Öhman, 2011, s 72). Dette vil si at barn er født i forskjellige kulturer, og de har ulike erfaringer, som igjen påvirker den leken de leker. Ved at barn er forskjellig og har forskjellig virkelighetsoppfatning gjør at de kan lære og erfare fra hverandre. Det vil også påvirke hvordan de leker, og hva de leker. Dette påvirker igjen hvordan barna utformer rolleleken sin.

Rollelek

Slik som beskrevet i metaforen, er en av greinene på treet rollelek. Rollelek kan kategoriseres som alenelek eller sosial lek. Den eldre teorien for rollelek var at den kjennetegnet som fantasilek eller regeltek, men i nåtiden ser forskerne på hva som inspirerer barna i rollelek, og hvordan de uttrykker seg av alder, men at de leker på forskjellige måter (Öhman, 2011, s 78). Under rollelek så har de ytre- og de indre sosiale relasjonene inn. Det ytre handler om hva som påvirker leken og hvem som skal ha ulike roller i leken. Mens det indre sosiale går mer

på de moralske og emosjonelle aspektene, samtalene barna har i mellom seg når de leker (Öhman, 2011, s 79). Den sosiale rolleleken går som regel ut på familie – og hjemrelaterede temaer og det barnet har erfart fra sitt liv.

Ved rolleleken så kan leken se ut som en forestilling, så man kan kjenne igjen strukturen fra forestillingene. Barna leker på en måte der man kan ser virkeligheten deres, og her kommer også de ulike kulturene og metaperspektiv på deres erfaringer inn. Barna tar i bruk hva de har det de har erfart og hørt fra både tidligere eventyr, myter, sager altså de kulturelle historiefortellingene til sin lek (Askland & Sataøen, 2014, s 127). Barna bruke også andre erfaringer, kjennskaper og opplevelser på hva de har sett og hørt både fra Tv, bøker, opplevd i virkeligheten. Gjennom disse typer inspirasjoner så kan disse lekene legges mest vekt på relasjoner som å jage og fange med symboler som monster og helt. Gjennom dette så kan barna ha felles fantasi som ofte handler om å forhindre eller avverge trusler og farer (Öhman, 2011, s 134).

Under rollelek så skaper barna en lekeverden som de leker i. «Å få skape en egen lekeverden er sentralt for alle barn. Ettersom barnet utvikler evnen til å representere sine erfaringer symbolsk, det vil si til å leke rolleleker, øker også kompleksiteten i deres lekeverden» (Öhman, 2011, s 95). Ved at barna skaper sin egen lekeverden kan det gjøre at de utforsker mer, og får en dypere forståelse om ulike fenomener. Når barn leker i rolleleker er det med på å utforske ulike ideer, begreper og følelser på egenhånd, og igjennom rollelek så deler barna erfaringer og følelser med hverandre og skaper en felles lek (Öhman, 2011, s 95).

Når barna tar i bruk leker, så er det ikke alltid de bruker leken som den er tenkt til på forhånd. De finner opp sin egen lek eller tar i bruk noe som ikke er allerede definert som en lek. De prøve ut nye konstruksjoner eller nye ideér (Öhman, 2011, s 77). De tar i bruk ulike materialer og leker til sin rollelek, og det er også med på å forme den lekeverden de skaper.

Relasjoner og lekens betydning for barnets identitet

Lek har stor betydning på hvordan barn oppfatter seg selv og sin verden på. Leken bidrar til å utvikle barnets identitet i barnegruppen, da det er gjennom lek barnet utvikler sin forståelse av seg selv og sin identitet (Öhman, 2011, s 177). Det er i leken barna kan identifisere seg selv med hverandre. «Dette bidrar til en kontinuerlig subjektdanning, det vil si «hvem er jeg i forhold til andre»» (Öhman, 2011, s 177). Når barn leker sammen ser man stor forskjell på hvordan de leker, det kan gå i bølger. Det vil si at de går ut og inn i leken, det kan tyde på at det finnes liten utvikling av ideér (Öhman, 2011, s 178). Når det kommer til hvordan barna

oppfatter seg selv i lek, så handler det om å lykkes i leken og selv finne ut hvilket kompetansenivå de kjenner de har som de kan spille på. For å forstå sin plass i verden så må barnet også blir kjent med seg selv. Sine svake og sterke sider, holdninger, evner og ferdigheter (Öhman, 2011, s 180). Gjennom å skape ulike lekeverden når de leker, så er det med på og skape gode relasjoner. Det går ut på hvem som har skapt leken og hvem som styrer leken, og hvordan man kommer inn i leken (Öhman, 2011, s 103). Når barn inviterer og leker sammen så går det ut i fra felles interesser eller kunnskaper de har eller vil utforske. Hvordan forhandlingene i mellom barna er på, er med på å utforme felles fokus (Öhman, 2011, s 140).

Relasjoner mellom barn og voksne er også sentralt når det kommer til barnets identitet. Personalt skal være og hjelpe barnet inn i lek. I rammeplanen for barnehagen står det at «barnehagen skal aktivt legge til rette for omsorgsfulle relasjoner mellom barna og personalet og mellom barna, som grunnlag for trivsel, glede og mestring» (Utdanningsdirektoratet, 2017, s 19).

3 Metode

I denne bacheloroppgaven har jeg valgt å bruke kvalitativ metode for å finne svar på problemstillingen min som er *hvordan tar barna i bruk det fysiske miljøet til sin rollelek om vinteren*. Dalland (2013, s 111) skriver at metode er en framgangsmåte eller et middel som er med på å hjelpe oss til å komme fram til en løsning og nye kunnskaper. Metode hjelper også til for å samle inn data slik at man kan analysere og forske videre på det man har lyst til å opparbeide seg nye kunnskaper om. Man velger en metode som passer til den forskningen man skal gjøre. Siden jeg skal forske på barna og deres lek så har jeg valgt observasjon. Bacheloren min går ut hvordan barna tar i bruk det fysiske miljøet ute i barnehagen, og det er derfor mest hensiktsmessig å observere barns lek.

Kvalitativ metode

Observasjon er en kvalitativ metode. Kvalitativ metode er i følge Dalland (2013, s 112) en metode som fanger opp meninger og opplevelser som ikke kan tallfestes. Han mener også at både kvalitativ metode og kvantitativ metode bidrar på hver sin måte bidrar til en bedre forståelse av hvordan mennesker, grupper og institusjoner handler og samhandler på. Kvalitative metode er med på å søke og gå i dybden, og den omhandler en prosess som tolkes i lys av den konteksten den inngår i. Det som karakteristisk for kvalitativ forskning er at vi søker en forståelse av sosiale fenomener, enten med en nær relasjon til feltet eller gjennom intervju eller observasjon (Thagaard, 2013, s 17).

Gjennom forskningen min så har jeg valgt og samle inn data sammen med en medstudent. Vi var i to forskjellige barnehager og observerte. Vi observerte i to ordinære barnehager, men med ulikt fokus. Den barnehagen jeg observerte hadde fokus på kosthold og bevegelse, den barnehagen medstudenten var i, hadde de en utegruppe som hun valgte å observere barna i. Medstudenten min observerte også barns lek ute i barnehagen og i naturen.

Observasjon

I følge Postholm (2011, s 56) så er observasjon en forskningsmåte der man kan se om teorien fungerer i praksis eller trenger å utvikle teorien sin. Videre mener hun at observasjon får et mer retta blikk mot selve handlingen, og det som utspiller seg. Gjennom observasjon så kan man også fange opp sosiale og fysiske kontekster. Postholm (2011, s 59) mener at den sosiale konteksten handler om går samhandling både verbalt og ikke verbalt. Videre gjør det at relasjoner mellom aktørene blir fanget opp. Da jeg skulle starte å observere, valgte jeg å bruke

feltobservasjon. Ved feltobservasjoner er at observatørene er ute i feltet som en aktiv deltaker og i samspill med andre. Observatøren bruker også seg selv for å analysere og forstå hva som foregår i feltet (Bergsland & Jæger, 2014, s 75). Ved bruk av denne metoden, var jeg og observerte tre dager i barnehagens uteområde, og to dager på tur med barnehagen for å se hvordan barna tok i bruk de to forskjellige fysiske miljøene. For å kunne gjøre best mulig observasjoner, valgte jeg å ha fire observasjonsbarn i alderen 3 -5 år. Når jeg gjennomførte feltobservasjonene så brukte jeg to forskjellige observasjonsmetoder: Ikke-deltakende og deltakende. Da jeg skrev observasjonene hadde jeg også med noen praksisfortellinger for å få et større blikk over handlingen i leken.

Postholm (2011, s 64) nevner noe om ulike observasjonsroller. Hun mener at observasjon er deltakende selv om man føler at den ikke er deltakende. Selv om man ikke er deltakende i hendelsen av observasjonen, så er man fortsatt på det stedet der hendelsen foregår. Man er på en måte på sidelinjen av hendelsen, men er fortsatt så nærme hendelsen at man får med seg hva som skjer. Når man er ute og observerer/ forsker så er det viktig å vite hvilken rolle man skal ta før man begynner og observerer. Jeg informerte både barna og de på avdelingen at jeg skulle observere. Da jeg gjennomførte deltakende observasjon så hadde jeg ikke med meg notisblokken, men skrev ned observasjonen rett etterpå. Da jeg gjennomførte observasjonene, skrev jeg både tid, dato, fysisk miljø og hvor jeg observerte. Eksempel på hvordan jeg observerte og skrev feltnotatene mine kan dere se i vedlegg 1 (s 29). Det er også viktig at man er kjent med det feltet man skal observere, slik at man kan se helheten i observasjonen, og hvordan deltagerne tar det i bruk (Dalland, 2013, s 192). Under gjennomføringen så prøvde jeg å se det fysiske miljøet fra et barneperspektiv, og se hvordan de tok i bruk materialer, rommet og hvordan leken utformet seg ved bruk av dette. Postholm (2011, s 65) mener forskeren bør prøve å få et innblikk i deltakerens perspektiv, og at forskeren tilnærmer seg leken uten at den blir avbrutt.

Analysearbeid

Når jeg skulle begynne å gå igjennom materialet mitt så ble problemstilling min til dette: *Hvordan tar barna i bruk det fysiske miljøet til sin rollelek om vinteren.* På grunn av at det passet bedre til hadde observere. Da jeg startet analysefasen, leste jeg igjennom observasjonene for å finne ut hvilke temaer som jeg kunne kategorisere observasjonene i. Dette gjorde jeg for å skape en bedre oversikt over hva jeg har observert. Bergsland & Jæger (2014, s 81) skriver at analyse dreier seg om å redusere datamengde, skape orden, struktur og

mening i det man har samlet inn. Da jeg hadde delt opp i kategorier, leste jeg observasjonene mine på nytt, og markerte kategoriene i hver sin farge.

- Norske tradisjoner – går ut på hvordan barna tar i bruk tradisjoner og norske verdier i sin lek.
- Fysisk miljø
- Affordences
- Lek og rollelek
- Et utrygt barn i naturen

Etter dette så skrev jeg ned det som jeg fant ut i fra de ulike kategoriene og samlet de funnene jeg har funnet.

Metodekritikk

I kvalitativ metode så kan reliabilitet og validitet være problematiske. På grunn av at man er ute og samler inn data i en liten periode når det kommer til bachelor, man har ikke like god tid til å gå i dybden. I følge Bergsland & Jæger (2014, s 80) så går reliabilitet på troverdighet, ut på hvordan man utfører datainnsamlingen slik at tolkningen av data blir pålitelig. Mens validitet handler om hvor relevant dataen, representerer problemstillingen samt den forskningen man utfører. Validiteten kan også knyttes til kvaliteten av tolkningen og bekreftbarhet til det man har forsket på og kan knytte det opp til annen forskning (Bergsland & Jæger 2014, s 80). Når det kommer til mine observasjoner, vil jeg si at har fått mye informasjon ut i fra problemstillingen min, og har gjort en del svar. Siden de funnen jeg har gjort meg blir knyttet opp til teori, blir det mer troverdig da den kan begrunnes ut i fra teori. Etter som jeg i problemstillingen min fokusere på vinteren, blir mine observasjoner relevant da de ble gjennomført om vinteren. Dersom man skulle gått mer inn på hvordan barn tar i bruk det fysiske miljøet ute, Burde forskning gått over en lenger periode siden det fysiske miljøet endrer seg ut i fra årstidene.

Vurdering av metode

Når man velger metode så er det viktig å velge en metode som passer for sitt felt. Jeg valgte observasjon, og den kan ha både ha positive og negative egenskaper. Observasjon passet meg veldig godt når det kommer til å se hvordan barna tar i bruk det fysiske miljøet til sin lek. Det som er viktig når man skal observere, er at man finner en måte som passer best for deg som observatørrolle. Når man er ute å observere så er det både positivt og negativt og kjenne de deltagerne man observerer. Når man observerer, er det viktig at sine synspunkter ikke

kommer så godt fram. Det er også andre som skal kunne tolke de observasjonene man gjør. Et annet moment er at man ikke blir for aktiv i observasjonene slik at observasjonene blir påvirket av det som observasjonsutøver (Løkken & Søbstad, 2006, s 47).

Observasjonen skal ikke blir preget av at du er til stede. Noen ganger når jeg brukte ikke-deltakende observasjon, ble leken avbrutt etter at jeg har stått i nærheten for å observere. De ville at jeg skulle også være med å leke med dem. I den deltakende observasjonen gikk det litt bedre siden jeg allerede er med inn i leken, og der prøvde jeg og ikke styre leken men la barna ta den retningen de ville. Men følte selv at ikke-deltakende observasjon var den beste observasjonen der jeg fikk mest ut av sammenhengen mellom fysiske miljøet og hvordan barna tar i bruk det til sin lek. Det var den observasjonen jeg valgte å bruke mest.

Da jeg delte observasjonsnotater med en medstudent, ville hennes observasjoner være mer objektive. Dette er da på grunn av at jeg ikke kjente barna eller vent så mye om barnehagen. Jeg får et annet perspektiv fra hennes observasjoner enn fra mine egne.

Etiske retningslinjer

I henhold til Lov om behandling av personopplysninger (personopplysningsloven) av 15. juni 2018 nr. 38 kapittel 1. personvernforordningen § 1. står det om vern av fysiske personer i forbindelse med behandling av personopplysninger. Selv om jeg ikke er intakt med barnas personopplysninger så vil denne loven omhandle også mitt observasjonsarbeid i forhold til at andre ikke skal få kjennskap til hvilke barn som observeres, hvilken barnehage vi befinner oss i, også videre. Jeg har vært nøye med å ikke skrive noe som kan gjenkjenne barnehagene som jeg og medstudenten har vært og observert i. I tillegg så har jeg endret navnene på barna jeg observert, og medstudenten har bruk koder og alder på dem hun har observert.

En annen etisk retningslinje er å få samtykke fra foreldrene til å observere barna til studiet mitt. «Informert samtykke innebærer at informantene informeres om undersøkelsens overordnede mål, at deltagelse i undersøkelsen er frivillig, og at personen kan trekke seg når som helst» (Bergsland & Jæger, 2014, 83). Jeg informere om forskningsprosjektet mitt gjennom et skriv, og fikk deretter så hjelp den pedagogiske lederen på den aktuelle avdelingen om å samle muntlig samtykke. I infoskrivet mitt var det informerte om hvem jeg var, og hva bachelor min skulle handle om, deretter hva jeg skulle observere. Samtykkeskjemaet mitt ser dere i vedlegg 2 side 30.

4. Presentasjon av funn

I dette kapittelet skal jeg presentere funnene fra forskningen min. Det vil basere seg på problemstillingen min: *Hvordan tar barna i bruk det fysiske miljøet til sin rollelek om vinteren.* Ut ifra de observasjonene jeg har gjort, har jeg i dette kapitelet valgt å dele opp funnene mine ut i fra de kategoriene jeg brukte når jeg analyserte.

Norske tradisjoner

Ut i fra mine observasjoner så kan vi se at barna leker ulike leker som kan knyttes opp i til norske verdier og tradisjoner. De leker ulike leker som går ut på jakt, fiske, hogstmenn og de bruker landskapet til sin lek. Dette er noe barn har gjort i alle de år, før de ferdigdefinerte lekene kom. De tar i bruk det de finner ute i naturen; bygger hytter eller bruker ulike gjenstander som de finner ute til sin lek. Vi kan se dette i observasjon 1:

Observasjon 1.

Jeg og (S, j,5 år) samarbeidet om å bygge opp et lite hus bestående av kvister og stener. Etterpå fant vi to stener som skulle være de som bodde inne i huset. Vi brukte egne stemmer og styrte disse objektene som skulle være oss to.

Bilde 1: Husbygging

Ut i fra norske tradisjoner så ser vi også ut i fra observasjonene mine at de tar i bruk snøen. Snøen blir brukt både når det kommer til det å gå på ski, ake i bakken og lage snø-skulpturer. De tar i bruk de ulike fysiske miljøene for å skape sin lek.

Fysisk miljøet

I gjennom observasjonene så har jeg sett på hvordan barna tar i bruk det fysiske miljøet til sin rollelek. Da jeg observerte så ble snøen et sentralt element som barna brukte til sin lek. De brukte snøen til å lage objekter som ble sentrale til sin lek som mat eller lage nye rom. Da jeg var og observerte så var det meste av uteområdet og turområdet dekket av snø. Men barna

fant mange ulike måter og ta i bruk rommet på. I barnehagen så brukte de både akebakken, åpne sletter og trapper til sin lek. De bevegde seg rundt omkring, og leken foregikk i hele barnehagens uterom. Det meste av rolleleken ute i barnehagen foregikk imidlertid på de åpne flatene. I skogen og de turene vi var på, tok barna i bruk en stor stokk som lå på turplassen og trærne til inspirasjon til leken. I vedlegg 3 og 4 (s 31 & 32) er det praksisfortellinger som viser hvordan det fysiske miljøet inspirere til lek. Det ene eksempelet er fra en tur, og de andre er fra barnehagen. I Vedlegg 3 handler om hvordan barn bruker omgivelsene i skogen til sin lek når de er på jakt. Hvordan barnehagens uterom og det fysiske miljøet blir brukt til lek, blir beskrevet i vedlegg 4. Her leker de nisser og bruker snøen til sin lek.

Når det kommer til materialet, så bruker de ulike materialer som pinner, kongler og stein. I barnehagen uterom så tar de i bruk også det de finner på bakken som bøtter, spader, akebrett. Barna tar i bruk rommene forskjellig. Det er noen som starter leken med en gang, mens andre ser seg litt rundt, og hvor de er før leken begynner. Barna bruker inspirasjon fra omgivelsene til leken.

Et annet funn jeg har gjort når det kommer til det fysiske miljøet er at barna tar i bruk både uterommet og naturrommet på lik linje på vinteren. Det er på bakgrunn av at store deler av lekeapparatene er dekket med snø og omgivelsene er mer like enn ellers i året. Topologien forandrer seg ut i fra årstidene på grunn av at det blir dekket med snø. Siden det er snø i en kort periode så blir det også ekstra morsomt for barna å bruke den til sin lek, og bruker kreativiteten sin på en annen måten enn ellers i året. I stedet for å bruke lekeapparatene så tar de heller i bruk de løse materialene i uterommet som spader, kvister og bøtter og lignede. Når det kommer til turplassene barna befinner seg på, så er det også en del snø som inspirerer til deres lek. Dette medfører at det ikke blir like stor forskjell på de to rommene. Den eneste som er forskjellen på hvilken måte barna ser rommet på, og hva de blir inspirert til leken. Dette kan vi se i observasjon 2 som handler om hvordan barna tar i bruk skogens form til sin lek.

Observasjon 2

Der observerte jeg tre barn i alderen 4-6 år som lekte at de bodde inne under flere grantrær som dannet en tunnel. Barna kunne også klatre opp under grantrærne. Da de klatret opp i trærne latet de som at de skulle sove. Plutselig under sovetiden lekte (J.H.6 år) at pulverheksa

kom på et uventet besøk og da ropte hun til de to andre barna som bodde i hulen, at de måtte rømme fra pulverheksa... Det var noen andre gutter som hjalp de med å jage pulverheksa bort. De ble invitert inn på kaffe og kaker.

Affordences

Ut i fra observasjonene kan jeg se barna møter rommet på ulike måter til i sin lek, og de trekker inn ulike objekter som passer inn til deres lek. Jeg har videre sett at en stor rot/stokk blitt gjort om til et tog, trærne i skogen har blitt omskapt til hus, pinner har både vært mikroskop, matvarer, våpen og øks. Akematter har blitt til hester, sandkasser har blitt skapt til en måne og en snøhaug kan blir til et romskip. Kvisthauger blir til båt, og en benk i barnehagen kan bli til en slede. Gjennom disse observasjonene kan man se hvordan barns fantasi blir brukt både ute i naturen og i barnehagens uterom. Hvordan de gjør om ulike lekeobjekter til materialer som passer inn til sin lek. Her er et lite utdrag fra en av observasjonene om hvordan barna tar i bruk affordences i sin lek:

Observasjon 3:

Det var to jenter som klatret opp i treet, de måtte klatre oppover treet for å komme høyere i etasjene (Huset til barna). De var på besøk til hverandre, og brukte døren for å banke på. Noen av gangene ringte de til hverandre med telefoner som da var kvister. Da skulle de planlegge når de skulle på butikken å handle matvarer. Butikken var rundt en trestamme i nærheten. På butikken handlet de både melk, yoghurt og brød. Kvister skulle forestille disse varene. Jentene måtte legge matvarene i hetta si før de kunne klatre inn i husene sine.

Lek og rollelek

Det som går igjen når det kommer til lek ute i barnehagen og på tur i naturen, er at barna starter med rollelek fra de kommer ut, eller har kommet fram til turmålet. Mye av leken barna leker har blitt inspirert av det rommet de bruker. Mange av leken som har gått igjen har vært jakt. Dette kan være på grunn av barna har vært veldig opptatt av spor, som er med og inspirere til jaktlek. Andre rollelekene som gjentok seg, var eventyr, fantasi, fangelek, skattejakt og leker som er inspirert av noe som barna kan, eller nettopp har lært mye om, som verdensrommet. Jeg har valgt ut en observasjon som viser veldig godt hvordan barna bruker det fysiske miljøet og affordences til sin rollelek.

Observasjon 4

Tre gutter som er med i leken.

S.g. (5 år) sier at “vi mennesker kan lande på månen, fordi der er det ikke for varmt slik det er på solen, men vi må bruke romdrakt og oksygenmasker fordi vi ikke klarer å puste på månen”. Jeg spurte han senere (mens vi satt i romfergen som da bestod av en snøhaug) om vi kunne dra til mars? Da svarer (S,g,5 år) at: “Nei, nei, det går ikke, det er for nærme sola så vi kommer til å bli brente der, men vi kan godt sende opp en robot, som kan sende bilder og signaler til en satellitt ute i verdensrommet. Vi satte oss så i romfergen og tok på oss beltene før avgang. På tur opp til månen så la vi en plan på hva vi skulle gjøre og hvor lenge vi skulle være der. Når vi landet på månen (som var ned i sandkassa) gikk vi rundt og tok prøver som vi skulle ta med oss ned igjen til jordkloden. Når vi kom tilbake så studerte vi prøvene med pinner som var mikroskop.

Et utrygt barn i naturen

Ut i fra funnene mine så vil jeg trekke fram ett av observasjonsbarnene mine. Dette fordi det nevnte barnet ikke var så mye i lek når vi var på tur. Dette er relevant når det kommer til hvordan barna tar i bruk det fysiske miljøet til sin lek. Det er flere barn som ikke er så trygge når det kommer til å leke ute i naturen. Det er flere barn som ikke er vandt til å være ute på tur eller ta i bruk et nytt landskap som de ikke er så godt kjent med. Det kan være at dette barnet trenger mer tid på nye turplasser før det blir trygg og kan utføre sin lek. Det kan også gå på at barnet ikke er så kjent med det og ta i bruk ulike objekter som ikke er ferdigdefinert til sin lek, og trenger og bygge opp sin kompetanse rundt dette.

Observasjon 5

Dette barnet lekte fint når man var ute i barnehagen. Da tok barnet i bruk både akebrett og andre løse gjenstander til sin lek. Barnet bruket en del konstruksjonslek, og hadde noen ganger en lek for seg selv i båten i barnehagen. Barnet tar i bruk en del leker som er i barnehagen som er ferdigdefinert, og barnet trenger ikke selv og finne ut hva leken skal være. Det ser ut som at barnet føler seg mer trygg i barnehagen enn på tur. Men barnet var ikke i så stort samspill med andre barn. Både i barnehagen og på tur så prøvde de voksne og være med barnet inn i leken. Når de følte at barnet var godt inn i leken så trakk de seg mer unna. Da kom også barnet etter. Men barnet har en veldig god lek når det er alene, og i samspill med andre når voksne er med inn i leken.

5. Drøfting

I dette kapittelet skal jeg drøfte de ulike funnene som jeg har kommet fram til ut i fra min forskning. Igjennom drøftingen skal jeg knytte funnene mine opp mot relevant teori som jeg har skrevet om i kapittel to. Drøftingsdelen går ut i fra min problemstilling: *hvordan tar barna i bruk det fysiske miljøet til sin rollelek om vinteren.*

Norske verdier

Igjennom observasjonene mine så har jeg sett at barna brukte veldig mye av de norske tradisjonene i leken sin. Som det å være på jakt, fiske eller ta i bruk skogen som en lekearena. Dette er noe barn har gjort i mange år. I følge Lysklett (2013, s 20) så har naturen vært en del av oppveksten til oss mennesker. Dette kan vi se i dag også. Barna elsker å være ute og ta i bruk det miljøet som finnes der. Barna blir mer fri, og de kan bruke sin kropp og sin fantasi til å skape sine lekeverdener i naturen. Utelek har lange tradisjoner i barnehagen uansett årstider og klima (Lysklett, 2013, s 28). Det samme så jeg da jeg observerte barna i barnehagen når det kommer til vinteren, og hvordan de tar i bruk de norske verdiene og tradisjonene i sin lek. De går på ski, renner seg på akebrett, bygger eller former snøfigurer i snøen. Det å ta i bruk ski, akebrett og forme snø inn i leken har vært sentralt for våre norske verdier i mange år (Lysklett og Bjørgen, 2011, s 353).

Fysisk miljø og affordences

Ut i fra mine observasjoner er det forskjell på hvordan barna tar i bruk det fysiske miljøet. Noen går bort og starter leken med en gang, mens andre bruker litt lengre tid til å kartlegge miljøet før de begynner å leke. Barna tilpasser seg miljøet på ulike måter både når det kommer til kroppsstørrelse og hvordan det inviterer til lek (Sandseter, 2011, s 60). Ute på tur, ble skogen til et sentralt element for leken til barna. Da vi kom fram til turmålet, la barna umiddelbart merke til et stort tre som var veltet og lå på bakken. Det var *der* det meste av leken startet. Man kan anta at når barna snakker om dette stedet, så kommer de til å nevne det store treet som lå der, og den skogen som de var på jakt i. Barna skaper og bygger relasjoner til dette stedet. Dette blir presisert av Fritidspedagogen Heurlin – Norinder sier noe om dette når barna skaper og bygger relasjoner til stedet de er. De ser og bruker stedet på ulike måter (Høyland og Hansen, 2012, s 32).

Barna tar i bruk uterommet i barnehagen og det fysiske miljøet på tur forholdsvis likt om vinteren. Arealet i barnehagen er også dekket med snø, og den har et variert underlag. Da jeg observerte, la jeg raskt merke til at barna ikke tok i bruk de faste lekeapparatene. De tok heller

i bruk de løse lekene som spade, bøtter og akebrett. De brukte snøen mye til sin lek. Det kan være at barna syntes at snøen som hadde kommet var mye mer interessant enn de lekeapparatene som sto der restene av året. I følge Thorbergesen (2012, s 29) ser barn og voksne ser forskjellig på lekeapparatene som er i barnehagen. Mens de voksne synes lekeapparatene ser flotte ut, så ser barna lekeapparatene på en helt annen måte. De er veldig engasjerte og vil leke i starten, men etter hvert når de har prøvd ut alle de ulike funksjoner kan vi se at barna nesten ikke tar i bruk det. Dette har Norèn – Bjørn også forsket på, og ser hvordan barna tar i bruk uterommet i barnehagen. Hun mener at når barna har tilgang til flyttbare materialer så vil de bruke mest tid på dette. Leken vil da bli preget av at barna flytter rundt på lekematerialet og skaper nye lekearenaer (Thorbergesen, 2012, s 30).

Et annet interessant moment jeg observerte var hvordan barna laget nye rom i rommet. Enten så tok de bruk et tre som allerede var formet som et nytt rom, eller så lagde de små rom i snøen. Ifølge Høyland og Hansen (2012, s 30) får barna en tilhørighet til rommene som en gruppe. Det vil si at barna som leker sammen, lager seg en felles tilhørighet til rommene de former. Slik som det utdraget jeg hadde i funnene mine om pulverheksa i skogen (se observasjon 2), så ser vi hvordan skogen er med på å inspirere til lek. Ved at barna har vært med på å inspirere til navn på denne turplassen, kan dette gjøre at de får en tilknytning til plassen, og skaper en felles plass for barna, og leken blir inspirert av dette. Denne plassen kan være sentral for barnas lek og læring, og hvordan omgivelsene inspirerer.

Når det kommer til det fysiske miljøet og hvordan den er en sentral plass for barnets lek og læring, er at omgivelsene kan ses på som en del at pedagogikken. I gjennom Reggio Emilia – filosofien så sier den noe om rommet som en tredje pedagog. Det vil si at omgivelsene ses på som en aktør og er selvstendig egnet for utvikling, lek og læring (Birkeland, 2012, s 54). Ut i fra Reggio Emilia - filosofien om rommet som den tredje pedagog, så kan vi fra mine observasjoner se hvordan barna bruker rommet som læring. Barna er selvstendige og tar i bruk objekter de finner ute i skogen til sin lek. De bruker for eksempel spor som en inspirasjon til sin læring, og omgivelsene til å utvikle motorikken sin når de beveger seg i ulike miljøer. For å få et større bilde på hvordan barna tar i bruk fantasien sin og rommet som en læringsarena så kommer vi inn på affordances og Fjørtoft modellen om landskapet som en lærende arena.

Det var James Gibson som først introduserte affordances. Begrepet affordances handler om hva omgivelsene kan tilby, men også hvordan omgivelsene inviterer og hvordan man kan ta i bruk det (Fjørtoft, 2011, s 176). Videre omfatter affordances hvilke lekemuligheter barna

oppdager når de tar i bruk et område (Storli, 2011, s 330). Ut i fra mine funn så kan vi se at på tur så var det store treet eller trærne som tiltrakk barna mest. De så muligheten til å klatre opp i trærne for å ta de i bruk til hus, eller bruke skogen som en arena for rolleleken sin når det kommer til bjørnejakt. Hagen og Sæther (2014, s 24) har også en teori på dette som kalles økologisk perspektiv, som er en del av affordences. Denne teorien går ut på at gjenstander blir gjort om til ting som passer inn i leken til barna. Sett i sammenheng med mine funn så har pinner vært en telefon, matvarer, våpen, øks og masse annet som barna forestiller seg når de skal leke. Det samme gjelder at en kvisthaug kan bli til en båt, et bord blir til en slede, sandkassen til en måne og mye annet som barna gjør om slik at det passer til deres lek. Her ser vi hvordan barna bruker kreativiteten sin til sin lek. Hvordan de kan ta i bruk mange ulike objekter og gjør det om til en leke som passer inn i deres lek. Om man har ferdigdefinerte leker i barnehagen så er det vanskeligere for barna å få stimulert den kreative siden sin da denne leken er allerede definert. Det er for eksempel vanskelig for barna å gjøre om en bil til en matvare (Hagen og Sæther, 2014, s 25).

Når det kommer til affordences så spiller landskapet og omgivelsene inn på deres lek. Det kan vi se ut i fra Fjørtoft modellen som går på topografi og vegetasjon. I følge Fjørtoft (2011, s 180) sier de at topografien kan være flat, skrående eller kupert med bakker, duper og kuler og med bratte skrenter og stup. Der vi har vært ute og observert så er det variert topografi. I barnehagens uterom så er det veldig variert; de har både bakker, en liten kule og noen flater. Den inviterer til mange ulike fysiske miljøer. Barna tar i bruk dette ulikt. Nå på vinteren så er akebakkene og de åpne slette mest brukt til ulike leker og rolleleker, men man kan se for seg at barnehagens uteareal blir brukt på en helt annen måte ellers i året når den ikke er dekket med snø. På turområdene så er også topografien variert. Det er både skrenter, bakker, åser, og noen åpne sletter. Men her kommer også vegetasjonene mer inn. Vegetasjonen kan være det som vokser på det området som barna leker som trær, busker, gress, mose og lav (Fjørtoft, 2011, 181). Under mine funn så har barna mest tatt i bruk trær og busker, men det er nok på grunn av at det har vært vinter, så både gress, mose og lav har vært dekket med snø. Om man besøker den samme turplassen i løpet av et helt år, så har man nok fått mange forskjellige måter å ta i bruk rommet på. Årstidene spiller veldig inn på hvordan barna blir inspirert av rommet. Både topografien og vegetasjonen er med på å avgjøre hvilke leker de leker på de ulike plassene. Det kan både være rolleleker, regelleker og aktiviteter (Fjørtoft, 2011, s 180).

Lek og rollelek

Når barn tar i bruk det fysiske miljøet og affordences så er det mange ulike leketyper de kan ta i bruk. Når barn leker så utforsker de både omgivelsene og fantasien sin (Öhman, 2011, s 95). Barnehagen skal gi gode vilkår for lek, vennskap og barns egen kultur (Rammeplanene for barnehagen, 2017, s 20). I barnehagen så er leken noe av det viktigste barn gjør. Leken er et sosialt samspill, og ved å leke sammen så er det med på å lære seg selv og andre å kjenne. Leken har en egenverdi for barna. Det er der de uttrykker følelser, felleskap og hvordan barna uttrykker seg selv på. Når barn leker så er det med på å vise hvordan barna ser på verden akkurat her og nå (Öhman, 2011, s 100). Når det kommer til mine funn, så leker barna noe de synes er spennende. Igjennom mange av observasjonene så er jakt en sentral del av leken deres. Det kan være at noen av barna har vært med foreldrene på jakt, og dermed er inspirert av dette. Når barna leter etter spor og er ute på jakt, så blir de også kjent med det fysiske miljøet og hvordan de kan ta i bruk dette til sin lek. Under leken så bruker de affordences og kreativiteten sin til å se hva rommet har å tilby dem i leken, og hva de kan ta i bruk ut i fra den plassen de er å leker på.

Lek er et begrep som er veldig stort. For å få en bedre forståelse på hva lek er så kan man bruke metaforen «treet med mange greiner». Det er treets greiner som er alle de ulike lekemønstrene som bevegelseslek, konstruksjonslek, sosial lek og rollelek, og røttene er den kulturen barna vokser opp i og dannelsene av barnet og oppveksten (Öhman, 2011, s 71 -72). Ut i fra de ulike lekemønstrene som finnes i leken så har jeg valgt å gå ut i fra rolleleken. Det er fordi at mine funn går for det meste ut på rollelek. Da vi kom til turplassen eller var ute i barnehagen så begynte de fleste barna og leke rollelek med en gang. Rollelek kan være en alene-lek eller en sosial lek. Det som kjennetegner en rollelek er lek som barna tar i bruk fra det man er inspirert av (Öhman, 2011, s 78). Når det kommer til mine observasjoner av rolleleken til barna, så ser vi at noen er inspirert av fantasi og eventyr. Som i vedlegg 4 (s 32) der barna leker nisser. Når barna leker jegere så kan de ta i bruk noe de har opplevd ved at de har vært med foreldrene sine på jakt og fulgt spor, eller at man har lest bøker om jakt. Dette er også noe Askland & Sataøen (2014, s 127) tar for seg; barna tar i bruk det de har hørt fra eventyr, myter eller kulturelle historier. Man kan også se at barna tar i bruk det de har sett fra tv til sin lek. Barna kan også bruke sine kunnskaper i leken. Det kan være noe de har hatt som prosjekt i barnehagen eller noe de er veldig interessert i. I en av observasjonene så var det en gutt som var spesielt opptatt av verdensrommet og brukte sin kunnskap til å skape en rollelek der man var ute i verdensrommet og samlet prøver (*Observasjon 3 i Funn*). Ut i fra den

observasjonen om verdensrommet så legger man merke til at barnet som starter leken inviterer med seg flere barn inn, dette gjør at gutten med mest kunnskap deler kunnskapen med flere barn. Ut i fra denne observasjonen kan man også se hvordan barna tar i bruk det fysiske miljøet og affordences til sin lek. De bruker store deler av barnehagen, og gjør den om til verdensrommet. De tar i bruk pinner som ligger der til mikroskop, og barna lager sin helt egen lekeverden av dette (Öhman, 2011, s 95). Det å bruke den kreative siden sin til å skape om alt det de trenger for at lekeverden skal bli komplett (Öhman, 2011, s 77).

Gjennom observasjonene gjort på tur, så har den vanlige «mor, far og barn leken» vært lite brukt. De tar i bruk den samme formen og hverdagslivet, men de lager nye roller som nisser, troll eller prinsesser. Det kan være at de ulike omgivelsene barna leker i påvirker de forskjellige karakterene i leken. Man kan tenke seg at barna tilpasser leken til det de finner i naturen og ute i barnehagen. Om det er i skogen så blir de inspirerte til og være troll, jakte, lete etter spor, hogge trær og samle inn ved til hytten. Snøen ute inspirer til og leke nisser siden barna assosierer snøen til jul. Selv om barna leker mye rollelek i mine observasjoner så kan det også tilrettelegges til andre former for leker. Man kan både bygge, ha regelleker og aktiviteter som kan blir inspirert av de omgivelsene man er i.

Et utrygt barn i naturen

Under observasjonene mine så hadde jeg et observasjonsbarn som ikke var like delaktig i rolleleken sammen med andre barna. Personalet prøvde hele tiden å få barnet med i leken, men hver gang barnet var med i leken og de gikk ut av leken, så gikk barnet også. Dette var mest fremtredende ute på tur. I barnehagen så var barnet mer aktivt. Barnet akte og hadde en liten lek for seg selv. Det ser nesten ut som at barnet er mer trygt i barnehagen enn når det er på tur, særlig når det kommer til lek. Det kan være at barnet ikke er så godt kjent med det fysiske miljøet som er på turplassen, eller at barnet føler seg lite kompetent når det kommer til å leke med andre barn på tur. Det kan også gå på at barnet ikke helt forstår sammenhengen med å bruke andre objekter som ikke er ferdigdefinert inn i leken. Det er igjennom leken barna oppfatter seg selv og sin identitet, posisjon i gruppen og hvordan man kan forstå andre (Öhman, 2011, s 177). Når barn leker sammen så er det forskjell på hvilken kompetanse man har. Det kan være at dette barnet ikke er så trygg på sin egen kompetanse, og tørr rett og slett ikke å være med i leken uten en voksen i nærheten. Barnet kan føle på at ens fantasi ikke strekker helt ut til resten av barnas fantasi (Öhman, 2011, s 180). Når barnet er ute i barnehagen så leker det mere. En mulig årsak til dette er at det er flere ferdigdefinerte leker som man kan ta i bruk. Det er et rom som barnet er mer kjent i og kanskje føler seg mye

trygger i enn i naturrommet. I barnehagen tar barnet i bruk en båt der det leker en liten lek med seg selv, barnet aker og graver i snøen og bruker en del konstruksjonslek. Barnet har gode relasjoner med andre barn når det er med voksne inn i leken. Det kan være at barnet føler seg mer trygg, og at de voksne kan hjelpe til med å bidra til leken slik at den blir lettere og forstå. Det kan være at barnet synes lekeformen barna leker eller innholdet i leken er noe barnet har lite kunnskap om, da kan det fort skje at man trekker seg ut av leken. Det er viktig at man som personale hjelper barna inn i leken, og legger til rette for omsorgsfulle relasjoner mellom barn og voksne for å legge grunnlaget for trivsel, glede og mestring (Utdanningsdirektoratet, 2017, s 19). Her igjen ser vi at det er bra at barnehagen har leker som passer for alle, at det både finnes ferdigdefinerte leker og leker som barna kan bruke sin fantasi til.

6. Avslutting

Bacheloroppgaven min bygger på problemstillingen *hvordan tar barna i bruk det fysiske miljøet til sin rollelek om vinteren?* For å finne svar på denne problemstillingen har jeg vært ute i barnehagen og gjort observasjoner. Jeg har sammen med min medstudent samlet data, slik at vi har bygget et bredere spekter av observasjoner. Ut i fra mine funn har jeg knyttet det opp mot det jeg anser som relevant fagstoff.

Igjennom bacheloroppgaven har man lest om hvordan barna tar i bruk det fysiske miljøet til rollelek om vinteren. Det jeg har funnet ut er at det fysiske miljøet spiller en stor rolle til hvordan barna utformer sine leker. Jeg har vært mye inn på hvordan barna tar i bruk affordences til å skape om objekter som passer inn til deres lek. Ut i fra omgivelse har de tatt i bruk sin kreativitet og fantasi til å skape nye rom i rommet. De har rolleleker som er inspirert fra omgivelsene som nisser, troll, hekser og jakt. Jeg har sett at barna trenger ikke mye forskjellige materialer for at deres lek skal bli verdifulle. De tar i bruk det de finner, skaper det om til redskaper som de kan bruke til sin lek. Selv om dette handler om erfaringer til barna, og hvordan de er vant til å bruke ulike rom til sin lek. Det er viktig at voksne er tilgjengelige slik at barna føler seg trygge, og kan bli kjent med omgivelser som de vanligvis ikke har så stor kjennskap til. Når barn føler seg trygge så er det lettere for dem og utføre sine kreative sider i leken, og ta i bruk fantasien til og skape lekeverdene og leke sammen med hverandre.

Om jeg skulle ha forsket videre på dette så ville jeg ha sett på hvordan barna har brukt det fysiske miljøet ellers i året til sin lek. Det fysiske miljøet endrer seg ut i fra årstidene og dermed også hva som blir tilgjengelig. Hvordan barna tar i bruk både utearealet i barnehagen og på tur blir også forskjellig. Det kan være på grunn av at store deler av utearealet i barnehagen om vinteren er dekket med snø, og det vil også mye av de omgivelsene de tar i bruk ellers i året gjøre. Enkelte elementer vil derfor ikke være tilgjengelige på samme måte.

Referanseliste

- Askland, L & Sataøen. (2014). *Utviklingspsykologiske perspektiv på barns oppvekst*, Oslo: Gyldendal Norsk Forlag.
- Bergsland, M. D & H. Jæger. (2014). *Bacheloroppgaven i barnehagelærerutdanningen*, Oslo: Cappelen Damm.
- Birkeland, I. (2012). Rom, sted og kjønn: begrepsavklaring og bruksanvisninger. I Krogstad, A, Hansen, G. K, Høyland, K & Moser, T (red.). *Rom for barnehage – flerfaglige perspektiver på barnehagens fysiske miljø*. (s 47 – 63). Bergen: Fagbokforlaget.
- Dalland, O. (2013). *Metode og oppgaveskriving*. Oslo: Gyldendal Norsk Forlag.
- Fjørtoft, I. (2011). Barn og bevegelse: Læring gjennom landskap. I Sandseter, E. B. H, Hagen, T. L & Moser, T (red) *Kroppslighet i barnehagen – pedagogisk arbeid med kropp, bevegelse og helse*. (s. 170 – 185). Oslo: Gyldendal Norsk Forlag.
- Høyland, K & Hansen, G. K. (2012). Det fysiske omgivelsenes betydning for barnehagens kvalitet. I Krogstad, A, Hansen, G. K, Høyland, K & Moser, T (red.). *Rom for barnehage - flerfaglige perspektiver på barnehagens fysiske miljø*. (s 23 – 45). Bergen: Fagbokforlaget.
- Lysklett, O. B & Bjørgen, K. (2011). Barns bevegelse i snø og is. I Sandseter, E. B. H, Hagen, T. L & Moser, T (red) *Kroppslighet i barnehagen – pedagogisk arbeid med kropp, bevegelse og helse*. (s352-371). Oslo: Gyldendal Norsk Forlag.
- Lysklett, O. B. (2013). *Ute hele uka*. Oslo: Universitetsforlaget.
- Løkken, G & Søbstad, F. (2006). *Observasjon og intervju i barnehagen*. Oslo: Undervisningsforlaget.
- Postholm, M. B. (2011). *Kvalitativ metode – en innføring med fokus på fenomenologi, etnografi og kasusstudier*. Oslo: Undervisningsforlaget.
- Utdanningsdirektoratet. (2017). *Rammeplan for barnehagens innhold og oppgaver*. Hentes fra: <https://www.udir.no/globalassets/filer/barnehage/rammeplan/rammeplan-for-barnehagen-bokmal2017.pdf>.
- Sandseter, E. B. H. (2011). Det opplevelses – og spenningsøkende barnet. I Sandseter, E. B. H, Hagen, T. L & Moser, T (red) *Kroppslighet i barnehagen – pedagogisk arbeid med kropp, bevegelse og helse*. (s53 – 64). Oslo: Gyldendal Norsk Forlag.
- Storli, R. (2011). Bevegelseslek i barnehagens uterom. I Sandseter, E. B. H, Hagen, T. L & Moser, T (red) *Kroppslighet i barnehagen – pedagogisk arbeid med kropp, bevegelse og helse*. (s 325 – 351).
- Sæther, M & Hagen, T. L. (2014). Kreativ ute. I Sæther, M. & Hagen, T. L. (red.) (2014). *Kreativ ute – Barnehagepedagogikk med uterommet som læringsarena*. (s 13 – 27). Bergen: Fagbokforlaget.

Thagaard, T. (2013). *Systematikk og innlevelse – en innføring i kvalitativ metode*. Bergen: Vigmostad & Bjørke.

Thorbergesen, E. (2012). *Barnehagens uterom*. Oslo: Pedagogisk Forum.

Öhman, M. (2011). *Det viktigste er og få leke*. Oslo: Pedagogisk Forum.

Vedlegg

Vedlegg 1: Eksempel på et av feltnotatene

5/2:

Tid: 10.00

Sted: Naturen (Gapahuken)

Deltakende: Morten, Martin og Ida

Fysisk miljø: Naturrommet

Handling: Rollelek - tog

Jeg var med halve barnehagegruppen på tur til gapahuken deres som de har nettopp bygget. Et veldig nytt turmål for barnehagen siden de har nettopp funnet dette turstedet. Den ligger ca en 1km unna barnehagen. Når vi kom til skogen så gikk barna fort til stokken for og leke. Da observerte jeg 4 barn som lekte der. Morten og Martin var to av gutten som lekte der. Den stokken/roten de lekte på ble til et tog. Barna hadde forskjellige roller i leken det var både en som var brannvakt, lokomotivfører og en som passet på spaken slik at vognen kunne blir låst og satt fast i toget. Morten sto litt ved siden av først og tok med noen kvister og satte seg på toget og var passasjer

Vedlegg 2: Samtykkeskjema

Jeg Nina Indergård er student fra DMMH som har vært i praksis på denne barnehagen før jul. Jeg skal skrive en bachelor oppgave om hvordan barna tar i bruk det fysiske miljøet til sin rollelek om vinteren

Observasjonen kommer til og gå ut på hvordan barnet tar i bruk uterommet i barnehagen og samtidig hvordan barnet tar i bruk naturrommet det vil si hvordan de leker på tur. Det kommer til og gå ut på hvordan de bruker rommet og tar i bruk rommet i deres rollelek.

Jeg kommer ikke til å bruke barnets navn eller bilder som kan gjenkjenne barnet eller barnehagen jeg har vært og observert i slik at det blir anonymisert.

Dette er frivillig for dere om at deres barn skal få delta på dette eller ikke.

Samtykke:

Jeg har lest og forstått hva observasjonene går ut på, og gir muntlig samtykke for at barnet kan delta på observasjonen.

Vedlegg 3: Hvordan barna tar i bruk det fysiske miljøet på tur

På Tur:

Guttene gikk rundt i skogen for å jakte på bjørner, og så i snøen etter spor av bjørnen.

De er fire gutter som jakter på bjørn.

Martin (3år): sjå bjørn

Gutt: ja vi skytere den

Martin: drdrdrdrdr pang!!!!!!

Gutt: Konrad du glemte og skru på gjeveret ditt

Martin: Pang

Gutt: Vi må gå og sjå om vi fin dem.

Etter de har skutt bjørner går de rundt i skogen for å se om de finn bjørnen de har skutt. De leter etter spor etter bjørnen og vandre omkring.

Vedlegg 4: Hvordan barna tar i bruk det fysiske miljøet i barnehagens uterom

Vi er ute i barnehagen. Den den åpne delen av barnehagen uteområdet er dekket av nysnø, det sitter fire barn rundt ei bøttet og leker. Jeg går litt nærmere for å observere.

Observasjonsbarnet mitt (Kaja) er en av de som leker der. De leker nisser og de lager grøt og synger.

Praksisfortelling:

Alle barna: På loven sitter nissen med sin julegrøt så god og søt så god og søt. Han nikker og han smile og han er så glad for julegrøten ville han gjerne ha. Osv synger barna.

Nissefar og nissesøster hopper om kring.

Nissefar: jeg må kjøpe gaver.

Han går til sleden som er ved trappa som man kan skli ned. Nissefar blir med bortover og setter seg bak nissefar og de drar av sted.

Nissesøster og nissebaby lager seg en seng i snøen og legger seg ned.

Nissebaby kryper bort og stikker av. Nissesøster begynner og lete etter henne.

Nissesøster: Nissebaby hvor er du?

Nissebaby: blablabla

Nissesøster går bortover mot babyen og roper vi går til barnehagen. Nissesøster begynner å lage et rom i snøen ved at hun går rundt og lager en firkant som ble barnehagen. Nissesøster vi lager et nytt rom ved siden av baby.

Nissebaby har nesten komme fram til det rommet nissesøster laget. Så sier nissefar at alle skal blir med i sleden. Siden sleden som de var på i sta har blitt litt liten går de bortover til et bord. Alle fire barna klatrer opp på bordet og setter seg på bordet. Nissefar sier at han må hente reinsdyrene. Han går ned later som han hentete dem. Reinsdyrene var robåter som fraktet dem bort dit de skulle levere julegavene.

Leken ble litt avbrutt da de fant ut at de heller kunne kaste snø på meg siden det var så mye snø på den benken de satt på.

